

Det indre marked og finansielle tjenesteydelser

Af Anette Broløs og Kim Busck-Nielsen

Det danske finansielle marked står i disse år midt i en omstillingsproces som følge af den generelle internationalisering af de finansielle markeder. Med liberaliseringen af kapitalbevægelserne og med gennemførelsen af EF's indre marked for finansielle tjenesteydelser er det danske finansielle system en fuldt integreret del af det internationale marked.

Samtidig er der en udvikling i gang væk fra tidligere tiders institutionelle regler, hvor de enkelte finansielle sektors aktiviteter lå i forholdsvis faste rammer henimod en markedssituation, hvor arbejdsdelingen mellem de finansielle institutioner i større eller mindre grad er udvisket på den måde, at pengeinstitutter f.eks. formidler forsikringsprodukter og omvendt. Ligeledes har nye finansielle strukturer vundet frem i form af finansielle koncerner. Allersenest er der taget et første afgørende skridt henimod en koncentration i den finansielle sektor ved meddelelsen om fusionen mellem Den Danske Bank og Handelsbanken pr. 1. januar 1990.

Samlet medfører disse udviklingstendenser en betydelig skærpet konkurrence på det finansielle marked. Som led i udviklingen er der også fremkommet en lang række nye finansielle produkter (swaps, optioner, futures m.v.) med henblik på den bedst mulige betjening af kunderne.

Udviklingen stiller nye krav til den interne styring i pengeinstitutterne på den måde, at ledelserne efter de kommende regler i bank- og sparekasseloven i højere grad end tidligere må overveje egenkapitalens sammensætning

og prisen for denne i relation til risiko og indtjening på pengeinstituttets aktiviteter.

Artiklen beskriver de vigtigste tendenser i denne udviklingsproces med hovedvægten på gennemførelsen af EF's indre marked.

Globalt samarbejde

Gennemførelsen af det indre marked er ikke en ny proces på det finansielle område. Der har længe været tale om en fremadskridende internationalisering, som ikke alene har berørt EF-landene, men alle industrialiserede lande. Også i andre internationale fora end EF har man beskæftiget sig med pengeinstitutternes arbejdsvilkår. Det gælder specielt OECD, der i mange år har arbejdet med liberalisering af kapitalbevægelser. Inden for 10-lande gruppen¹⁾ har man gennem det arbejde, der er udført i den såkaldte Cooke-komité opstillet retningslinier for tilsynsvirksomhed og andre pengeinstituttsspørgsmål, herunder solvens. Gennemførelsen af det indre marked har dog forstærket denne udvikling gennem de målsætninger, man har sat sig med hensyn til fri bevægelighed over grænserne for varer, kapital, tjenesteydelser og personer.

Det indre marked

Det indre marked for finansielle tjenesteydelser bygger på princippet om én pengeinstituttilladelse. Et pengeinstitut, der har fået tilladelse i sit hjemland til at drive pengeinstituttvirksomhed, skal herefter automatisk være berettiget til at oprette filialer og tilbyde finansielle tjenesteydelser (herunder indlån) i

Det indre marked og finansielle tjenesteydelser

Af Anette Broløs og Kim Busck-Nielsen

Det danske finansielle marked står i disse år midt i en omstillingsproces som følge af den generelle internationalisering af de finansielle markeder. Med liberaliseringen af kapitalbevægelserne og med gennemførelsen af EF's indre marked for finansielle tjenesteydelser er det danske finansielle system en fuldt integreret del af det internationale marked.

Samtidig er der en udvikling i gang væk fra tidligere tiders institutionelle regler, hvor de enkelte finansielle sektors aktiviteter lå i forholdsvis faste rammer henimod en markedssituation, hvor arbejdsdelingen mellem de finansielle institutioner i større eller mindre grad er udvisket på den måde, at pengeinstitutter f.eks. formidler forsikringsprodukter og omvendt. Ligeledes har nye finansielle strukturer vundet frem i form af finansielle koncerner. Allersenest er der taget et første afgørende skridt henimod en koncentration i den finansielle sektor ved meddelelsen om fusionen mellem Den Danske Bank og Handelsbanken pr. 1. januar 1990.

Samlet medfører disse udviklingstendenser en betydelig skærpet konkurrence på det finansielle marked. Som led i udviklingen er der også fremkommet en lang række nye finansielle produkter (swaps, optioner, futures m.v.) med henblik på den bedst mulige betjening af kunderne.

Udviklingen stiller nye krav til den interne styring i pengeinstitutterne på den måde, at ledelserne efter de kommende regler i bank- og sparekasseloven i højere grad end tidligere må overveje egenkapitalens sammensætning

og prisen for denne i relation til risiko og indtjening på pengeinstituttets aktiviteter.

Artiklen beskriver de vigtigste tendenser i denne udviklingsproces med hovedvægten på gennemførelsen af EF's indre marked.

Globalt samarbejde

Gennemførelsen af det indre marked er ikke en ny proces på det finansielle område. Der har længe været tale om en fremadskridende internationalisering, som ikke alene har berørt EF-landene, men alle industrialiserede lande. Også i andre internationale fora end EF har man beskæftiget sig med pengeinstitutternes arbejdsvilkår. Det gælder specielt OECD, der i mange år har arbejdet med liberalisering af kapitalbevægelser. Inden for 10-lande gruppen¹⁾ har man gennem det arbejde, der er udført i den såkaldte Cooke-komité opstillet retningslinier for tilsynsvirksomhed og andre pengeinstituttsspørgsmål, herunder solvens. Gennemførelsen af det indre marked har dog forstærket denne udvikling gennem de målsætninger, man har sat sig med hensyn til fri bevægelighed over grænserne for varer, kapital, tjenesteydelser og personer.

Det indre marked

Det indre marked for finansielle tjenesteydelser bygger på princippet om én pengeinstituttilladelse. Et pengeinstitut, der har fået tilladelse i sit hjemland til at drive pengeinstituttvirksomhed, skal herefter automatisk være berettiget til at oprette filialer og tilbyde finansielle tjenesteydelser (herunder indlån) i

de øvrige EF-lande, uden at værtslandet kan stille krav om yderligere tilladelse eller kræve etablering.

Den fri etableringsret og fri udveksling af tjenesteydelser er traktatsikrede rettigheder, der i princippet har været direkte anvendelige siden 1970'erne. De enkelte medlemslande har imidlertid alle i større eller mindre grad opretholdt interne reguleringer, der faktisk forbyder udenlandske pengeinstitutter at udøve virksomhed på deres område uden etablering og tilsyn fra landets egne tilsynsmyndigheder. Disse interne reguleringer begrundet i hensynet til indskyderbeskyttelse er lovlige. Også Danmark har sådanne reguleringer. Bank- og sparekasselovens § 1, stk. 5, forhindrer udenlandske pengeinstitutter i at annoncere efter indlån. Denne bestemmelse skal ændres (ophæves) som led i gennemførelsen af det indre marked.

For at skabe et velfungerende indre marked er det nødvendigt at fjerne de forskelle, der kan begrunde opretholdelsen af sådanne interne reguleringer, og det er netop baggrunden for Kommissionens harmoniseringsbestræbelser. De vigtigste direktiver i denne henseende er andet bankharmoniseringsdirektiv, solvensdirektivet og egenkapitaldirektivet, som vil blive omtalt nedenfor.

Kapitalliberalisering

En helt afgørende forudsætning for at der kan etableres et frit marked for varer og tjenesteydelser er, at de tilsvarende betalinger kan forløbe frit. Er der ikke fri bevægelighed for kapitalen giver det indre marked for varer og tjenesteydelser ingen mening. Fra EF's side har man derfor prioriteret kapitalliberaliseringen højt, og efter vedtagelsen i 1988 af det sidste af tre kapitaldirektiver er medlemslandene forpligtet til at afskaffe restriktioner på kapitalbevægelser mellem medlemslandenes indbyggere. I Danmark er liberaliseringen allerede gennemført pr. 1. oktober 1988, således at der i dag eksisterer fuld frihed med hensyn til kapitalbevægelser over for udlandet.

Andet bankharmoniseringsdirektiv

Andet bankharmoniseringsdirektiv fastslår princippet om én pengeinstituttiladelse og fastslår samtidig, at gennemførelsen af den fri etableringsret og fri udveksling af tjenesteydelser skal ske på grundlag af medlemslandenes gensidige anerkendelse af hinandens tilsynslove og finansieringsteknikker, selv om der måtte være visse forskelle mellem dem. For realkreditydelser gælder dog værtslandets bestemmelser om realkreditfinansiering. I tilknytning til den gensidige anerkendelse opregner direktivet de pengeinstitutydelser, der umiddelbart er omfattet heraf. Disse pengeinstitutydelser svarer generelt til de aktiviteter, danske pengeinstitutter må udøve.

Andet bankharmoniseringsdirektiv fastsætter princippet om hjemlandstilsyn. Finanstilsynet i Danmark skal således ikke føre tilsyn med den virksomhed, som f.eks. en fransk bank driver gennem en filial i Danmark. Det er de franske myndigheder, som har ret til at rejse ud og foretage inspektion på stedet. Det er også hjemlandets love (fransk lovgivning), som skal regulere virksomheden, der finder sted i f.eks. Danmark.

Værtslandets lov er sekundær, og værtslandet kan kun påberåbe sig sin lovgivning, hvor den hviler på samfundsmæssige interesser. Sådanne interesser kan være forbrugerbeskyttelseslovgivningen, f.eks. markedsføringsloven. Direktivet præciserer ikke, hvad der skal forstås ved samfundsmæssige interesser, og bliver der konflikt, er det op til EF-domstolen at præcisere det nærmere indhold heraf.

Ifølge direktivet bevarer værtslandet dog sin kompetance med hensyn til foranstaltninger som led i sin egen pengepolitik samt krav til filialers likviditet.

Den harmonisering af medlemslandenes love, der er nødvendig for at forpligte medlemslandene til gensidigt at anerkende hinandens love, angår navnlig definitionen af

egenkapital samt kravene til egenkapitaldækningen (solvensen). Herudover indfører andet bankharmoniseringsdirektiv en harmonisering af forskellige andre områder. Det gælder krav om startkapital på 40 mio. danske kr., tilsyn med større aktionærer og visse begrænsninger for pengeinstitutters kapitalinteresser i andre selskaber, der ikke er kredit- eller finansieringsinstitutter.

Direktivet indeholder ikke – som den danske lovgivning – forbud mod udøvelse af anden virksomhed gennem datterselskaber.

Egenkapitaldirektivet

Egenkapitaldirektivet indeholder en definition af hvilke komponenter, der kan medregnes ved opgørelsen af egenkapitalen. Egenkapitaldefinitionen er vigtig for udøvelsen af en lang række tilsynsbestemmelser og anvendes ved fastsættelsen af solvensnøgletal, grænser for store engagementer m.v.

Definitionen af, hvad egenkapitalen skal bestå af, svarer til de principper, der er indeholdt i Cooke-komiteéns henstilling.

Egenkapitalen inddeles i kernekapital og supplerende egenkapital.

Til kernekapitalen henregnes aktie-/garantikapital og reserver. Herudover åbner direktivet mulighed for medregning af ikke-kumulative præferenceaktier.

Summen af aktie-/garantikapital og reserver, fratrukket egne aktier, immaterielle aktiver og negativt udbytte i det løbende regnskabsår, udgør maksimum for hvor stor, instituttets supplerende egenkapital må være.

Som supplerende egenkapital henregnes opskrivningshenlæggelser, værdireguleringer og uendelige (uindløselige) kapitalinstrumenter, hvor rentebetalingen kan udskydes. Som eksempel herpå kan nævnes uendelige obligationer. Som supplerende egenkapital henreg-

nes også kumulative præferenceaktier samt tilbagebetalingspligtig ansvarlig indskudskapital. Disse elementer må udgøre op til 100 pct. af ovennævnte maksimum af kernekapitalen. Dog må ansvarlig indskudskapital kun udgøre 50 pct. af det nævnte maksimum.

Endelig indeholder direktivet krav om fradrag i egenkapitalen, hvis kreditinstituttet har indskud i andre kreditinstitutter.

Solvensdirektivet

Solvensdirektivet fastsætter, at egenkapitalen – som fastsat ovenfor – mindst skal udgøre 8 pct. af en vægtet aktivside, hvor vægtene reflekterer debitorrisikoen i de enkelte risikogrupper. Teknikken, der benyttes, er, at kreditinstituttets beholdning af visse kategorier udlån multipliceres med en risikofaktor, som er fastsat til henholdsvis 0, 20, 50 og 100.

Eksempelvis risikovægtes tilgodehavender hos staten og centralbanker med 0, dvs. ingen egenkapitaldækning. Tilgodehavender hos kreditinstitutter i OECD-området risikovægtes med 20 pct., dvs. en egenkapitaldækning på 1,6 pct. for sådanne tilgodehavender. Lån med sikkerhed i fast ejendom til beboelse vægtes med 50 pct., dvs. en egenkapitaldækning på 4 pct. Almindelige udlån vægtes med 100 pct., dvs. fuld egenkapitaldækning på 8 pct.

Herudover foreskriver direktivet også egenkapitaldækningskrav for »poster under strengen«, dvs. garantier, rembursen m.v.

De to nævnte direktiver gælder for pengeinstitutter samt for realkreditinstitutter og visse kreditinstitutter. Tilsvarende regler er under udarbejdelse for børsmæglerselskaber og tilsvarende virksomheder. Disse må forventes at indeholde kapitalkrav for rente- og valutarisiko, der muligvis vil blive udstrakt til også at gælde for pengeinstitutter.

Direktiverne er minimumsdirektiver, der ikke forhindrer, at den nationale lovgivning indfø-

rer strengere bestemmelser end fastsat i direktiverne.

Ændring i begrebet pengeinstitutvirksomhed

Parallelt med liberaliseringen af de nationale markeder og tendensen mod internationale aftaler om fælles regelgrundlag har pengeinstitutternes virksomhed udviklet sig kraftigt. Det eksisterende finansielle system har således i vidt omfang været i stand til at sikre kapitalformidlingen fra overskudslande til underskudslande i en periode med stigende rentemæssig og valutarisk ustabilitet samt store ændringer i de internationale balanceforhold og kapitalbehov.

Etableringen af stadig større og mere internationale virksomheder har samtidig bidraget til at skabe større modspillere i kundekredsen. Disse varetager efterhånden nogle af pengeinstitutternes hidtidige funktioner i egne finansafdelinger eller finansselskaber. De er endvidere ikke længere bundet til et nationalt pengeinstitut, men anvender internationale pengeinstitutter eller internationale kapitalmarkeder afhængigt af, hvor vilkårene er mest fordelagtige.

Pengeinstitutvirksomhed har udviklet sig til noget meget bredere end de traditionelle kapitalformidlingsopgaver i form af ind- og udlånsvirksomhed. Funktionerne knytter sig i højere grad til at tage risikopositioner eller tilbyde afdækning af forskellige typer risici. Et par eksempler herpå kan nævnes:

Effektiviseringen af de internationale kapitalmarkeder, og herunder ikke mindst euroobligationsmarkederne, medførte i løbet af 80'erne – i kombination med en positiv realrente – en ændret kapitalformidlingsstruktur. Det blev således fordelagtigt for større virksomheder at finansiere sig direkte over obligationsmarkederne fremfor som hidtil ved pengeinstitutlån. Udviklingen suppleredes med en kraftig stigning i anvendelsen af

SWAP-forretninger som middel til at udligne funktionsforskelle og adgangsmuligheder til forskellige markeder.

Obligationslåneformen er endvidere vundet frem via pengeinstitutternes refinansiering af grupperede forbrugslån over obligationsmarkedet efter retningslinier, der minder om de danske realkreditlån. Tilsammen benævnes disse to ændringer ofte »securitisation«.

Som følge heraf har de internationale pengeinstitutter mistet deres mest kreditværdige lånekunder, medens de har fået en større rolle som aftagere af værdipapirer. I stedet har de i forbindelse med kundernes finansiering over de korte obligationsmarkeder udviklet forskellige former for afsætnings- og emissionsgarantier. Disse giver låntagere sikkerhed for afsætning af obligationerne til en vis kurs og/eller adgang til mellemfinansiering. Der er således i virkeligheden tale om en form for optioner. Som eksempler kan nævnes NIF's og MOF's, (note issuance facilities, multiple option financing facilities).

Et andet eksempel er udviklingen af den lange række rente- og valutakursrelaterede instrumenter, der giver både kunder og pengeinstitutter mulighed for at afdække rente- og valutarisici på lån eller beholdninger. Til disse hører terminsforretninger, futures, optioner, forward rate agreements og SWAPS samt de mere avancerede former som Swaptions (optioner på SWAPS) og DIFFs (renteaftaler vedrørende renteutviklingen mellem pengemarksrenter i forskellige valutaer).

For en række pengeinstitutter indebar denne udvikling den fordel, at de nye produkter ikke indgik i pengeinstitutternes balance og dermed ikke var belastet af egenkapitalkrav. Blandt myndighederne opstod der imidlertid bekymring over omfanget af disse »off-balance-sheet-risks« – en udvikling som umiddelbart satte et arbejde igang i Cooke-Komiteen vedrørende egenkapitalkrav til pengeinstitutter.

Disse ændringer i kapitalformidlingsstrukturen er ikke i fuldt omfang slået igennem i Danmark. Dette kan dels tilskrives, at der ikke er tradition for virksomhedsfinansiering via erhvervsobligationer, og dels at hovedparten af virksomhederne er for små til at udnytte en sådan mulighed. De større virksomheder, og herunder pengeinstitutterne selv, anvender dog i stigende omfang de internationale obligationsmarkeder og de nye garantiformer. Der er ligeledes en voksende interesse for de nye instrumenter til afdækning af rente- og valutakursrisici, ligesom pengeinstitutterne selv bruger de internationale markeder herfor til afdækning af egne risici.

Det karakteriserer de nye produkter, at de giver mulighed for at adskille de enkelte risici forbundet med en enkelt forretning eller disposition og for at afdække disse hver for sig. Dermed giver de pengeinstitutterne mulighed for i højere grad at tilgodese kundernes behov. Virksomheder kan ved hjælp af instrumenterne afgive tilbud på leverancer til udlandet uden valutarisiko eller finansiere sig på de internationale obligationsmarkeder med sikkerhed for hel eller delvis afdækning mod rente- og valutakursudsving.

For pengeinstitutterne indebærer dette en betydelig ændring af risikosammensætningen. Rente- og valutakursrisici får stigende betydning i forhold til den traditionelle debitorrisiko, og mulighederne for at afdække de enkelte risici hver for sig (f.eks. valutakursrisikoen på et udlån med en terminsforretning eller en option) medfører, at der i højere grad er behov for at måle de enkelte risikotyper under ét, således f.eks. den samlede renterisiko på såvel balanceførte som ikke-balanceførte produkter på både aktiv- og passivside.

Nye krav til intern styring

Den generelle udvikling i pengeinstitutternes produkter såvel som udviklingen i myndighedernes kapitalkrav stiller ændrede krav til pengeinstitutternes interne styring. Målet

herfor vil på den ene side være at styre den samlede risikoposition og dens placering og på den anden side at styre den risikobaserede egenkapitalomkostning og samtlige øvrige omkostninger i forhold til de enkelte produkters indtjeningsmuligheder.

Solvensdirektivets regler giver enkle retningslinier for styringen efter debitorrisiko, idet der dog ikke alene må tages hensyn til debitor i de enkelte tilfælde, men også til evt. sikkerhed og dermed tillige til muligheden for at flytte produktet ud af balancen ved udstedelse af obligationer (securitisation).

Tilsvarende lægger egenkapitaldirektivets opbygning op til en aktiv styring af egenkapitalens sammensætning under hensyntagen til omkostningerne ved at anvende de enkelte typer af kapital.

Med udgangspunkt i et ønske om den samlede balanceaktivitet i forhold til indtjeningen kan der tages stilling til kernekapitalens størrelse og sammensætning. Det vil herefter være naturligt at optage op til 50 pct. af kernekapitalen i form af ansvarlig indskudskapital som en billig og tilgængelig kapitalkilde. Der kan derefter suppleres med uendelige gældsinstrumenter. På denne måde opbygges egenkapitalen i realiteten nede fra. For mindre pengeinstitutter vil situationen være den, at der alene må regnes med tegnet kapital og reserver suppleret med ansvarlig indskudskapital.

En sådan grundlæggende styring af aktivsidens debitorrisiko og egenkapitalens sammensætning må fremover forventes at skulle foregå i ethvert pengeinstitut. Udbygningen af solvensdirektivet med krav til rente- og valutarisiko vil forstærke behovet herfor. Da egenkapitalkravets størrelse direkte er udgangspunkt for den interne styring af risiko og omkostninger, er det ikke mindst på dette område vigtigt, at risikomålingen udformes med hensyntagen til modregning mellem instrumenter og mellem aktiver og passiver, således at den tager hensyn til den reelle risiko.

Det må forventes, at større og produktmæssigt avancerede pengeinstitutter vil have brug for præcise og dermed relativt komplicerede styringsinstrumenter. Derimod vil mindre pengeinstitutter kunne klare sig med grove mål, der kan tilvejebringes med lavere omkostninger.

Øget konkurrence

Gennemførelsen af det indre marked vil skærpe konkurrencen mellem de finansielle institutter. Det er et formål i sig selv. Konkurrencen skærpes imidlertid også af andre udviklinger, især brancheglidningen, og den øgede anvendelse af moderne teknologi, der muliggør betjening af kunder via edb over store afstande.

Hvorledes den skærpede konkurrence vil indvirke på de enkelte pengeinstitutter og på sektoren som helhed afhænger af en lang række individuelle forhold bestemt bl.a. af markedskræfterne og af det enkelte pengeinstituts strategi og tilpasning.

Endvidere vil det være afgørende, at de offentligtregulerede regler både af organisatorisk og af skattemæssig art udformes således, at de ikke hindrer en passende konkurrence- og strukturmæssig tilpasning.

Den øgede konkurrence fra det indre marked vil formentlig i første række vise sig på erhvervsområdet, hvorimod det vil være sværere for udenlandske pengeinstitutter at trænge ind på privatkunde-området. Det tætte danske filialnet samt hensyn til vurdering af debitorrisikoen vil formentlig nødvendiggøre etablering i landet, og det er i denne henseende næppe sandsynligt, at ledende udenlandske pengeinstitutter vil søge at opbygge et filialnet her i landet. Det vil være for omkostningskrævende i forhold til de markedsandele, der kan opnås på det danske marked. I givet fald vil det ske ved opkøb eller samarbejde.

Der vil derimod være god grund til at antage, at de store europæiske pengeinstitutter i før-

ste række vil sikre deres position mod vækstøkonomierne i Spanien, Italien, Tyskland og Frankrig.

Med den fortsatte faste kronekurs-politik og den forestående udvidelse af det europæiske monetære samarbejde må det forventes, at renten vil nærme sig det lavere internationale niveau. Den lavere rente vil medføre en konkurrencemæssig påvirkning af alle pengeinstitutter.

Den generelt lavere udenlandske rente vil afstedkomme et stærkt pres på indtjeningsniveauet for danske pengeinstitutter. Det må forventes, at rentemarginalen nærmer sig det internationale niveau, dvs. 2-3 pct. mod i dag ca. 5 pct. Dette vil forudsætte en omlægning af betalingsstrukturen i retning af flere gebyrer. Ved sammenligning af den danske rentemarginal med den internationale skal man imidlertid tage i betragtning, at den omkostningsbillige boligfinansiering i Danmark varetages af realkreditinstitutter og ikke - som i udlandet - af pengeinstitutterne.

De store og mellemstore pengeinstitutter vil mærke den øgede konkurrence direkte, idet det navnlig er disse pengeinstitutter, der har de store, eventuelt internationalt orienterede, erhvervskunder. Virksomhederne stiller krav om at blive betjent med et fuldt produktsortiment til konkurrencedygtige priser og er opmærksomme på, at de kan vælge mellem forskellige landes pengeinstitutter og sammenligne priserne.

Til betjening af de internationale og store danske virksomheder er det nødvendigt, at pengeinstitutterne har en volumen af international målestok og gennemslagskraft. Det er i denne henseende en ulempe, at selv de største danske pengeinstitutter er små i europæisk sammenhæng og næppe alene vil kunne opnå en europæisk profil. Valget står mellem en position som europæisk nichebank eller fusion med andre pengeinstitutter. Den bebudede fusion mellem Den Danske

Bank og Handelsbanken må derfor betegnes som en nødvendighed til gavn for ikke blot de involverede pengeinstitutter, men også for erhvervslivet og samfundet. Meddelelsen om fusionen må antages samtidig at være startskuddet til en yderligere koncentration i den danske finansielle sektor. Der må forudses flere fusioner mellem banker og mellem sparekasser, men også fusioner på tværs af brancher vil være en realistisk mulighed for visse institutter og måske en nødvendighed for at opnå den gennemslagskraft, der skal til for at bevare og udvide markedsandele.

Heri ligger ikke, at det er nødvendigt at være stor for at kunne klare sig konkurrencemæssigt i det indre marked. Med de relativt beskeden ændringer, der må forudses i privatkunders og mindre erhvervsdrivendes adfærd i det indre marked og på baggrund af en lang historisk tradition og opbakning af det lokale pengeinstitut, vil der givet være plads til og også et behov for lokale og regionale pengeinstitutter med en typisk lokal forankring.

Indgåelse af samarbejdsaftaler mellem pengeinstitutter i det indre marked kan være et interessant alternativ eller supplement til etablering af filialer eller repræsentationskontorer i udlandet. I Europa er der allerede flere tilfælde af samarbejdsaftaler mellem banker og mellem sparekasser, f.eks. har de spanske sparekasser indgået samarbejdsaftaler med de svenske og franske sparekasser.

De finansielle koncerner, der under fælles logo markedsfører og sælger kombinationer af finansielle produkter bestående af pengeinstitut- og forsikringsprodukter, eventuelt i tilknytning til vagttjeneste, ejendomsformidling, rejser m.v., betegner en ny type finansiell institution af stigende betydning.

Disse koncerner repræsenterer en opblødning af de traditionelle arbejdsområder de finansielle sektorer imellem og kan for så vidt ses som reaktion på den restriktive danske fi-

nansielle lovgivning, der forbyder udøvelse af anden virksomhed gennem datterselskaber.

Der er næppe tvivl om, at der er et stigende marked og et behov for sådanne totalløsninger, der på én gang for kunden løser flere finansielle behov.

Afsluttende bemærkninger

Gennemførelsen af det indre marked vil på mange måder ændre arbejdsvilkårene for pengeinstitutterne.

Konkurrencen vil blive skærpet, og der vil blive stillet krav om en ændret intern styring af pengeinstitutts risiko- og egenkapitalprofil, omkostninger m.v.

Perioden frem til det indre markeds fulde gennemførelse inden udgangen af 1992 må forventes fortsat at være præget af, at de finansielle institutter søger at bringe sig i den bedst mulige konkurrencemæssige position.

Udviklingen stiller også krav til den kommende lovgivning, således at danske pengeinstitutter ikke stilles i en ringere konkurrencemæssig position end udenlandske finansielle institutter, hvormed de skal konkurrere såvel herhjemme som i udlandet.

Note¹⁾ Samarbejde mellem centralbanker og tilsynsmyndigheder i Belgien, Canada, Frankrig, Tyskland, Italien, Japan, Holland, Sverige, Schweiz, England, USA og Luxemborg.